

Boże Narodzenie 2017

20 lat Fundacji CBOS 1997–2017

Od 11 kwietnia 1997 r., od wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o fundacji Centrum Badania Opinii Społecznej, **CBOS DZIAŁA JAKO FUNDACJA.**

Dwadzieścia lat w życiu politycznym, społecznym i w życiu fundacji to dużo. Wiele się przez ten czas zdarzyło.

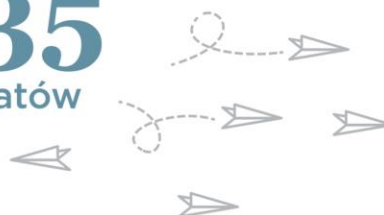
CBOS ZREALIZOWAŁ

836
badań

REZULTATY BADAŃ STATUTOWYCH UDOSTĘPNILIŚMY
SPOŁECZEŃSTWU, MEDIOM, INSTYTUCJOM PUBLICZNYM
I ORGANOM PAŃSTWOWYM W POSTACI

3735
komunikatów

PRACOWAŁO DLA NAS

3600
ankieterów

PRZEBADALIŚMY PONAD

1 000 000
respondentów

Naszym czytelnikom, naszym respondentom i sobie życzymy kolejnych lat owocnych i inspirujących badań, upowszechniania płynącej z nich wiedzy o społeczeństwie, a także popularyzacji dorobku fundacji CBOS.

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

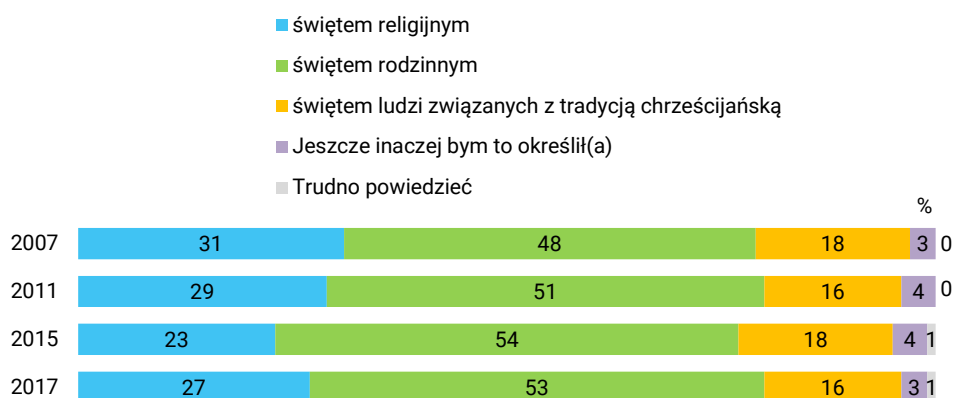
W kontekście zbliżających się świąt zapytaliśmy Polaków¹ o to, czym przede wszystkim jest dla nich Boże Narodzenie, jakie wigilijne i bożonarodzeniowe zwyczaje oraz tradycje zachowywane są w ich domach oraz jak będą się kształtować tegoroczne wydatki związane ze świętami.

CZYM JEST BOŻE NARODZENIE?

Zgodnie z deklaracjami, niezmiennie od sześciu lat dla ponad połowy dorosłych Polaków Boże Narodzenie to przede wszystkim święta rodzinne (53%). Nieco ponad jedna czwarta ankietowanych podkreśla w tych świętach głównie wymiar religijny (27%) i ten właśnie aspekt nieco zyskał na znaczeniu od ostatniego pomiaru (wzrost o 4 punkty procentowe od 2015 roku), nadal jednak jest wskazywany nieco rzadziej niż w latach 2007–2011. Co szósty badany (16%, spadek o 2 punkty) święta Bożego Narodzenia postrzega przede wszystkim jako podtrzymywanie tradycji chrześcijańskiej. Ci, którzy znajdują inne określenia na Boże Narodzenie (łącznie 3%), najczęściej twierdzą, że są to święta zarówno religijne, jak i rodzinne lub łączące wszystkie trzy wcześniej wymienione wymiary.

CBOS

RYS. 1. Czym są dla Pana(i) święta Bożego Narodzenia?
Czy przede wszystkim są one:

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (331) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 1–7 grudnia 2017 roku na liczącej 925 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Wprawdzie określenia zawarte w pytaniu dotyczącym świąt Bożego Narodzenia nie wykluczają się wzajemnie, jednak pozwalają na uchwycenie akcentów, a więc tego, czym są przede wszystkim dla Polaków te święta. Analiza cech społeczno-demograficznych zróżnicowanie opinii badanych w tej kwestii wyjaśnia przede wszystkim religijnością respondentów i cechami tę religijność warunkującymi. Na religijną istotę świąt Bożego Narodzenia zwracają uwagę przede wszystkim osoby praktykujące religijnie co tydzień (38%) lub częściej (60%). Są to zwłaszcza najstarsi respondenci (42%), gorzej wykształceni (31%–32%), o prawicowych poglądach politycznych (42%), a pod względem statusu zawodowego – emeryci (39%) oraz rolnicy (35%). Rodzinne akcenty świętowania częściej niż inni podkreślają z kolei osoby niepraktykujące religijnie (69%) lub czyniące to sporadycznie (67%), o centrowych poglądach politycznych (62%), a ponadto mieszkańcy największych miast (62%), badani do 44 roku życia (61%–64%), osoby o relatywnie wysokich, choć nie najwyższych, dochodach *per capita* (62%), a pod względem statusu zawodowego – gospodynie domowe (68%), pracownicy usług (64%), uczniowie i studenci (63%), pracownicy administracyjno-biurowi (63%) oraz przedstawiciele kadry kierowniczej i specjalistów wyższego szczebla (60%). Na tradycję chrześcijańską jako dominujący wymiar świąt powołują się relatywnie najczęściej renciści (25%), pracownicy średniego szczebla (23%), a także robotnicy wykwalifikowani (22%) – zob. tabelę aneksową 1.

TABELA 1

Udział w praktykach religijnych:	Czym są dla Pana(i) święta Bożego Narodzenia? Czy przede wszystkim są one:*			
	świętem religijnym	świętem rodzinnym	świętem ludzi związanych z tradycją chrześcijańską	Jeszcze inaczej bym to określił(a)
	w procentach			
Kilka razy w tygodniu	60	17	20	3
Raz w tygodniu	38	43	15	4
1–2 razy w miesiącu	23	63	13	1
Kilka razy w roku	11	67	18	3
W ogóle nie uczestniczy	8	69	21	2

*Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

ZACHOWYWANE ZWYCZAJE WIGILIJNE

Poza najbliższą rodziną gromadzącą się przy wigilijnym stole, ciągle niezmiernie ważne jest dla Polaków pielęgnowanie tradycyjnych zwyczajów związanych z tym wyjątkowym dniem. Jak wynika z deklaracji, w niemal wszystkich polskich rodzinach kultywowany jest zwyczaj wzajemnego składania sobie życzeń (99%), dzielenia się opłatkiem i spożywania wigilijnych potraw (po 98%). Ponadto niemal powszechnie ubiera się choinkę (97%), odwiedza krewnych i znajomych w celu złożenia im życzeń (94%), przygotowuje dodatkowe nakrycie na stole dla niespodziewanego gościa (90%), obdarowuje prezentami (90%) oraz zachowuje post w dzień Wigilii (87%). W większości polskich domów śpiewa się kolędy (79%), wysyła SMS-y z życzeniami świątecznymi (78%), odwiedza groby bliskich (77%), czeka z rozpoczęciem kolacji na pierwszą gwiazdkę (77%), przygotowuje zwyczajową

liczbę potraw na wieczerzę wigilijną (76%), a pod obrus wkłada siano (75%). Nieco mniej popularne są zwyczaje *stricte* religijne, takie jak odmawianie modlitwy i odczytywanie fragmentu Pisma Świętego (67%), udział w Pasterce (66%) oraz przystępowanie do spowiedzi (65%).

TABELA 2

Które z poniższych zwyczajów wigilijnych zachowywane są w Pana(i) rodzinie?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	1998	2000	2002	2003	2008	2013	2015	2017
	w procentach							
Wzajemne składanie sobie życzeń	99	98	98	98	98	98	99	99
Dzielenie się opłatkiem	99	98	98	98	98	98	98	98
Spożywanie tradycyjnych, wigilijnych potraw	98	97	97	97	97	98	98	98
Przystrajanie, ubieranie choinki	98	96	95	94	98	94	96	97
Wzajemne odwiedziny, wymiana życzeń z krewnymi, znajomymi	80	75	81	65	83	89	92	94
Przygotowanie dodatkowego nakrycia na stole dla niespodziewanego gościa	93	91	88	89	94	91	91	90
Przygotowanie prezentów pod choinkę	87	86	83	87	89	86	89	90
Zachowanie postu w Wigilię	95	94	95	92	91	89	86	87
Śpiewanie kolęd	82	80	79	79	80	78	79	79
Wysyłanie SMS-ów z życzeniami	-	-	-	-	-	-	74	78
Odwiedzanie grobów osób bliskich	58	56	56	51	67	68	76	77
Oczekiwanie z rozpoczęciem kolacji na pierwszą gwiazdkę	76	78	77	78	77	73	75	77
Przygotowanie zwyczajowej liczby potraw	72	75	76	78	81	68	73	76
Wkładanie siana pod obrus	50	59	63	69	77	76	77	75
Odmawianie modlitwy, odczytanie odpowiedniego fragmentu Pisma Świętego	70	68	66	74	72	66	67	67
Udział w Pasterce	80	79	74	74	75	70	69	66
Przystępowanie do spowiedzi	-	-	-	-	-	-	69	65
Wysyłanie tradycyjnych kartek świątecznych	-	-	89	-	77	61	63	57
Wywieszanie wianków świątecznych	-	-	33	-	48	44	49	50
Wysyłanie elektronicznych kartek świątecznych lub e-maili z życzeniami	-	-	-	-	-	-	42	43
Dzielenie się opłatkiem ze zwierzętami	38	37	35	37	42	40	37	40
Zaproszenie na Wigilię osoby samotnej lub ubogiej	-	32	24	23	35	33	33	35
Przebieranie się w dzień wigilijny za św. Mikołaja (gwiazdora, aniołka)	23	32	28	27	24	20	23	24

W ponad połowie rodzin nadal wysyła się tradycyjne kartki świąteczne (57%), choć coraz częściej uzupełniane są one lub zastępowane kartkami elektronicznymi bądź e-mailami z życzeniami (43%). W domu co drugiego badanego wywieszają się świąteczne wianki (50%), w dwóch na pięć rodzin zachowywany jest zwyczaj dzielenia się opłatkiem ze zwierzętami (40%), a w co trzeciej – zapraszania na Wigilię osoby samotnej lub ubogiej (35%). Mniej więcej jedna czwarta badanych przyznaje, że w ich rodzinie w Wigilię ktoś przebiera się za świętego Mikołaja i rozdaje prezenty (24%).

Z wieloletnich badań wynika, że przywiązanie Polaków do świątecznych zwyczajów zmienia się jedynie w niewielkim zakresie i – dodatkowo – w różny sposób. Są zwyczaje, które nieco tracą na znaczeniu – zwłaszcza te o charakterze ściśle religijnym, takie jak udział w Pasterce czy przystępowanie do spowiedzi (w przypadku odmawiania modlitwy i odczytywania fragmentu Pisma Świętego oraz zachowywania postu w Wigilię trend spadkowy ostatnio wyhamował), ale są też takie, których przestrzeganie staje się nieco bardziej popularne. Po wyraźnym spadku w roku 2003, z roku na rok

coraz bardziej powszechne stają się wzajemne odwiedziny związane ze składaniem sobie życzeń (obecnie jest to już niemal powszechny zwyczaj), na popularności w ostatnich latach zyskuje także odwiedzanie grobów zmarłych, a po istotnym spadku w 2013 roku – znowu coraz częściej przygotowuje się zwyczajową liczbę potraw. Wprawdzie wyraźnie rzadziej niż w przeszłości Polacy wysyłają tradycyjne kartki świąteczne, ale za to dość powszechnie ślą życzenia za pomocą SMS-ów oraz poczty elektronicznej.

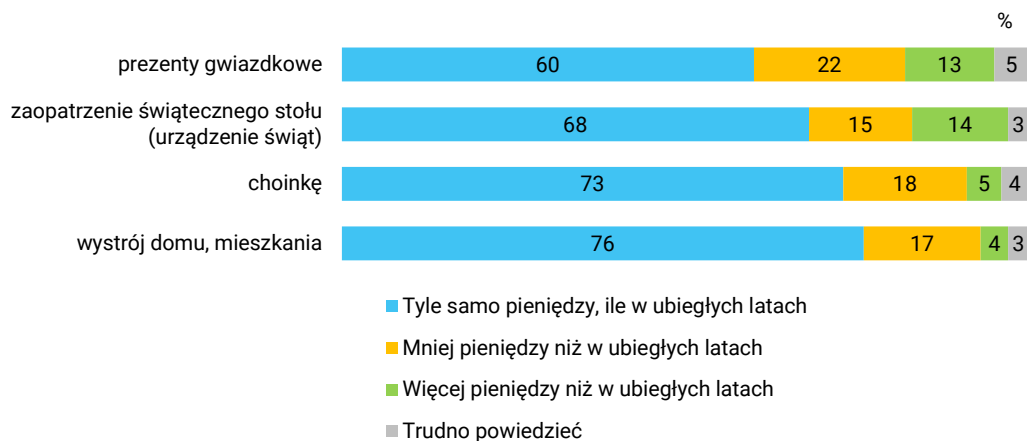
KOSZTY ŚWIĄT

Polacy w większości deklarują, że w tym roku ich wydatki związane ze świętami będą zbliżone do ubiegłorocznych. Nieliczni, którzy przewidują jakieś różnice w tym względzie mówią częściej o ograniczaniu kosztów niż ich zwiększaniu.

Mniej więcej trzy czwarte respondentów zamierza w tym roku wydać tyle samo, ile w ubiegłym na wystrój domu lub mieszkania (76%) oraz na choinkę (73%). Niespełna co piąty (odpowiednio 17% i 18%) planuje w tych dziedzinach mniejsze wydatki niż poprzednio, a jedynie nieliczni (4% i 5%) mają zamiar wydać więcej. Większość respondentów (68%) nie przewiduje także zmian w wydatkach na zaopatrzenie świątecznego stołu. Tylko co siódmy (14%) chce w tym roku wydać na świąteczne produkty więcej niż ostatnio i niemal taka sama liczba (15%) zamierza poczynić w tym względzie pewne oszczędności. Cięcie kosztów w tym roku najczęściej będzie związane z zakupem prezentów. Ponad jedna piąta badanych (22%) wyda na nie mniej niż w roku ubiegłym, jednak co ósmy respondent (13%) przeznaczy na upominki więcej pieniędzy niż poprzednio, a trzy piąte (60%) nie przewiduje większych zmian w tych wydatkach.

CBOS

RYS. 2. Jakiego rzędu wydatki przewiduje Pan(i) w związku ze świętami Bożego Narodzenia? Czy przeznaczy Pan(i) na:

Tegoroczne deklaracje Polaków dotyczące świątecznych wydatków na prezenty, zaopatrzenie stołu, wystrój domu i choinkę są zbliżone do uzyskanych dwa lata temu, z tą różnicą, że obecnie minimalnie zwiększyła się zarówno grupa chcących na świętach zaoszczędzić, jak i tych, którzy chcą na nie wydać więcej pieniędzy niż rok wcześniej. Należy natomiast podkreślić, że deklaracje badanych są jedynie wskaźnikiem przedświątecznych nastrojów związanych z możliwością spełnienia oczekiwań (własnych oraz najbliższej rodziny) i nie można ich traktować jako obiektywnego porównania obecnych wydatków z tymi z lat ubiegłych. Wiele natomiast mówi o nastawieniu, z jakim Polacy przystępują do świątecznych przygotowań.

TABELA 3

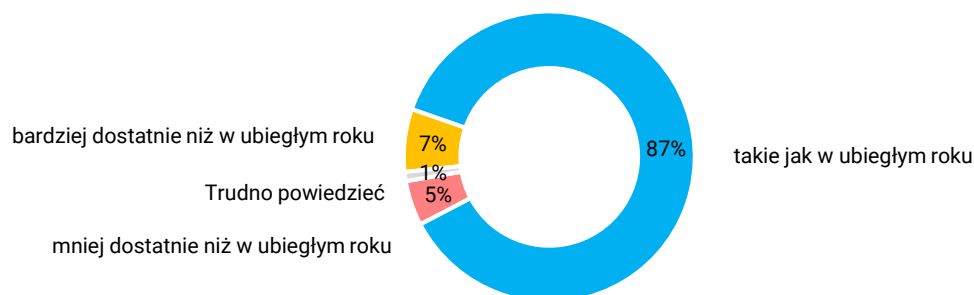
Jakiego rzędu wydatki przewiduje Pan(i) w związku ze świętami Bożego Narodzenia? Czy przeznaczy Pan(i) na:	Tyle samo pieniędzy, co w ubiegłym roku					Mniej pieniędzy niż w ubiegłym roku					Więcej pieniędzy niż w ubiegłym roku					Trudno powiedzieć				
	'01	'08	'11	'15	'17	'01	'08	'11	'15	'17	'01	'08	'11	'15	'17	'01	'08	'11	'15	'17
	w procentach																			
prezenty gwiazdkowe	35	56	53	63	60	43	26	27	19	22	11	11	17	11	13	10	7	4	7	5
zaopatrzenie świątecznego stołu (urządzenie świąt)	41	62	48	71	68	36	19	25	12	15	11	14	19	11	14	12	5	7	6	3
wystrój domu, mieszkania	-	69	57	77	76	-	20	26	14	17	-	4	7	3	4	-	7	10	6	3
choinkę	-	70	59	78	73	-	20	22	13	18	-	4	8	3	5	-	7	10	6	4

Przewidywane wydatki świąteczne są, rzecz jasna, w znacznym stopniu związane z zamożnością rodziny. Oszczędności w tym względzie planują przede wszystkim ci, którzy nie są usatysfakcjonowani sytuacją materialną swojego gospodarstwa domowego (zob. tabele aneksowe 2–5).

W związku z tym, że planowany poziom wydatków związanych z Bożym Narodzeniem nie odbiega od ubiegłorocznego, zdecydowana większość respondentów twierdzi, że tegoroczne święta w ich rodzinie nie będą pod względem dostatku odbiegać od poprzednich. Jedynie co czternasty badany (7%) sądzi, że będą one bardziej dostatnie, natomiast co dwudziesty (5%) wyraża przeciwną opinię.

CBOS

RYS. 3. Czy uważa Pan(i), że tegoroczne Święta w Pana(i) rodzinie będą:

O mniej dostatnich świątach niż przed rokiem mówią osoby niezadowolone ze swojej sytuacji materialnej, w tym zwłaszcza renciści, bezrobotni i pracownicy usług, z kolei bardziej dostatnich świąt spodziewają się głównie najmłodszy respondenci, w tym uczniowie i studenci (zob. tabelę aneksową 6).

Jak się okazuje, to, czy święta będą bardziej czy mniej dostatnie, warunkują przede wszystkim wydatki na prezenty oraz zaopatrzenie świątecznego stołu. Ci, którzy twierdzą, że jakość tegorocznych świąt będzie niższa niż ubiegłorocznych, zamierzają w większości poczynić w tych dziedzinach oszczędności (odpowiednio 79% i 71% wskazań), z kolei respondenci, którzy spodziewają się świąt bardziej dostatnich niż przed rokiem, w znacznej części planują wydać więcej zarówno na prezenty (47% wskazań), jak i na żywność (43%). Wydatki na dekoracje świąteczne, w tym choinkę, w obu grupach najczęściej utrzymują się na poziomie sprzed roku.

Wprawdzie Boże Narodzenie ma w swej istocie charakter religijny, jednak w Polsce niezmiennie najczęściej traktowane jest jako święto rodzinne, rzadziej zaś religijne czy też związane z tradycją chrześcijańską. Obecnie religijny wymiar tych świąt jest nieco częściej akcentowany niż w poprzednim badaniu w 2015 roku.

Nadal w dominującej części polskich domów zachowywana jest większość tradycyjnych zwyczajów świątecznych. Można jednak zaobserwować, że te ściśle religijne, zwłaszcza takie jak uczestniczenie w Pasterce czy przystępowanie do spowiedzi, tracą nieco na znaczeniu, zyskuje zaś m.in. zwyczaj wzajemnych odwiedzin i wymiany życzeń z krewnymi i znajomymi.

Pod względem świątecznych wydatków tegoroczne święta będą równie dostatnie jak poprzednie. Zdecydowana większość badanych zamierza przeznaczyć na nie mniej więcej tyle samo pieniędzy, ile w zeszłym roku. Ci natomiast, którzy planują w tym zakresie jakieś zmiany, podobnie jak w poprzednich latach, częściej wskazują na oszczędności, niż na zwiększenie wydatków. Mniej pieniędzy przeznaczą Polacy przede wszystkim na prezenty gwiazdkowe (22% wskazań).

Opracował
Rafał Boguszewski